

RYĆ (31) *vb impf*

inf ryc (7). ◇ *praes 1 sg* ryję (5). ◇ *3 sg* ryje (8). ◇ *3 pl* ryją (6). ◇ *imp 2 sg* ryj (2) [*MurzOrt B2v może N sg od RY*]]. ◇ *impers praet* ryto (2). ◇ *part praes act* ryjąc (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII (z Cn) – XVIII w.

1. *Robić zagłębienia w ziemi, kopać, przekopywać, drążyć (narzędziem, kończynami lub (w odniesieniu do zwierząt) specjalnie przystosowanym końcem pyska); fodere Vulg, Mącz, Calag; pastinare Mącz, Cn; fodicare Mącz; confodere, defodere Cn (19) : Mącz 132c, 283a; Graben. Ryc/ et kopać. Fodere. Calag 255a.*

[*ryć co [= co jest wyryte]: HierWielEccle 10/8; Leop Eccle 10/8 (Linde) cf Przysłowie.*]

[*Przysłowie: HierWielEccle 10/8; Kto pod kim dołek ryje: ten łam weń wpádnie [Qui fodit foveam incidet in eam]. Leop Eccle 10/8 (Linde).*]

Przen (5) : ZOile śkrzętny z kłem twym wyoftrzonym [tj. złośliwy krytyku]/ Mijay prace me/ pyłkiem záiułszonym. Nie riy łbie/ złyli moy Rym/ moiá łzkodá KlonKr F4v.

Zwoty: »przez granice ryc« (1): (nagł) Polska ziemiá nárzeka. (–) [...] Widząc iż nieprzyaciół/ iuż zá ściáną łtoi/ A wždy o to niedbáią wychowáncy moi. [...] Słyszają nieprzyaciółe przes gránice ryją/ A wždy moi wefeli/ łkaczą/ huczają/ piją. BielSat Hv.

peryfr. »ryć morskie wały« = płynąć (1): Trzykroć z portu ná morze Nawá wychodziłá/ Trzykroć zásię do brzegu náząd łye wróciłá: Połzłá potym przedzięki/ ryjąc morłkie wały KochPam 85.

»ryć by (a. jako) świnia [pod kim]« (2): RejZwierz 118v; Włafnie łwiát zową łotrowłka iáłkiniá/ Záwždy pod námi riye iáko świniá. RejZwierc 230.

a. *O zwierzętach (8) : Też auripigment zmiełzany z głifłhami á położony tham gdzie kret riye/ wkułili tego/ wnet zdechnie. FalZioł III 40d; RejZwierz 136v.*

ryć pod czym (3): NIewiáftę złą by Swinię/ záwždy máłowano/ [...] Pierłcień ma złoty w nozdrzach/ á pod drzewem riye RejZwierz 118v, 131, 133v.

Zwrot: »ryć ziemię« (1): Excitare cespites dicitur sus, Rić ziemię/ álbo darn. Mącz 53b.

Przen (2) :

ryć pod kim (1): Táłżec pod nim [człowiekiem wysokiego stanu] y źimie záwždy Swinie ryją/ A z miłego pochlebłtwá/ iáko Wieprze tyją. RejZwierz 131.

Zwrot: »około granic ryc« (1): ábyś tym ochotniey kopał á robił w tey winnicy Bożey/ áby oni wieprzowie dzicy [tj. ci, którzy nastają na dobro Rzeczypospolitej]/ ktorych y w domowych oborach łnadź dołyc mamy/ y około náłznych gránic pełno ich włzędzy ryje/ wždy mogli być iákokolwiek pohámowani. RejZwierc 119v.

a. *Spulchniac ziemię pod uprawę w polu lub w ogrodzie (2) :*

Zwrot: »([czym]) ryc ziemię« = agrum fodere Mącz [szyk zmienny] (2): abowiem pierwey miedzią [tj. narzędziem z miedzi] ziemię rito FalZioł IV 52b; Pastino, est agrum fodere, Motyką kopać/ Ryc ziemię. Mącz 283a.

b. *Kopiąc, wydobywać z ziemi (1) :*

ryć co czym (1): Marra, Rydlik ogrodny którym zielá wykopyją/ álbo też rzepę ná polách ryyą. Mącz 210b.

[Zwrot: »w soli ryć« = *wydobywać sól*: Każdy utyje, Kto w soli ryje *Smolik* 19.]

2. *Żłobić, drążyć w twardym materiale (kamieniu, metalu, drewnie itp.); rzeźbić; caelare BartBydg, Mącz, PolAnt, Calag, Cn; sculperere Vulg, Mącz, Calag, Calep, Cn; scalpere Mącz, Cn; ex(s)culpere Calag, Cn; effingere, exscalpere, fingere Cn (11)* : Caelator (celator), qui vasa argentea vel alia caelat, rigye *BartBydg* 25b; Crustae et emblemata argenti caelati, Proch który páda z frebrá gdy złotnik riye. *Mącz* 69c, 30b, 370b [2 r.]; Ausftechén. Ryc/ et dłubác. Sculperere, exculperere, caelare. *Calag* 52b; Sculpo – Ryę, wirzezuię. *Calep* 958a.

Zwroty: »ryć kamienie« (1): Scalptor, Sznicer/ który zwłafzczá vmie ryć kámienie álbo też obrázy rzezáć. *Mącz* 370b.

[»ryć obrázy, rzezania«: sculpo, i(d est) celare {rzazacz, Rycz obrázy vel lapides} *ReuchlinBartBydg* T4v; Pošliž mi thedy człowieká rozumnego/ kteryby [...] vmiál ryć rozliczne rzezánia [et qui sciat sculperere caelaturas] z temi rzemiełniki ktore mam przy łobie w żydořtwie y w Ieruzálem *Leop* 2.Par 2/7 (*Linde*).]

Szereg: »rysować [= rzeźbić] i ryć« (1): A ták pošli mi teraz człowieká zmyflne⁹⁰ [...] coby vmiál ryfowác y ryć [et scientem caelare caelaturas] *BudBib* 2.Par 2/7.

Przen [co] (2) :

Zwrot: »w dyjamentie ryć« (2): *KochFr* 74; Trudno nie pómniéc: miłość w Dyámencie ryie: Swé flawné obietnice y pod ferce kryie. *KochPam* 84.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1) : yi ftryi/ ryi [interpretacja jako „ryj” sb mniej prawdopodobna, gdyż pierwszy zapis tego wyrazu pochodzi z Lindego bez cytatu]/ vmyi/ vřzyi/ przyidři/ przyimi *MurzOrt* B2v; [Riyę/ Sculpo, fodio *Volck* Xxx2v].*

Synonimy: 1. kopać; 2. dłubác, rysować, rzezać, wyrzezować.

Formacje współrdzenne: naryć, naryć się, podryć, wryć, wyryć, wzryć, zryć; 2. wzrywác, 2. zrywác; powyryjác.

Cf **RYCIE, RYTY**